

FATABUREN 1971

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1971

Redaktion: Christian Axel-Nilsson • Nils Erik Bæhrendtz • Sam Owen Jansson
• Skans Torsten Nilsson

Layout: Torsten Stääf

Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB 1971

ISBN 91 7108 052 X

BARNEN PÅ OMSLAGET

hette Blomstedt och avbildades 1853 av sin guvernant Agnes Thersner, dotter till den kände konstnären Ulrik Thersner. Barnens föräldrar var löjtnanten Johan Otto Blomstedt och hans hustru, född von Schwerin. Det var 14 barn i syskonkretsen av vilka flera dog vid späd ålder. På tavlan, som är en oljemålning, är sex av barnen avbildade och fem av dem är med på det här återgivna avsnittet. Från vänster ser vi Otto sedermera kammarherre, Marie-Louise, här baby, senare gift Falkenberg, och Sophie gift Palmstierna. De två barnen på golvet är Johan sedermera ryttmästare och Charlotte gift Horn. Newfoundlandshunden hette Joy och boken som barnen läser är bröderna Grimms Märchen.

Interiören är från familjens hem Nyborgs herrgård i Uppland. Huset var uppfört 1800. De vita gardinerna som draperats på rummets väggar är säkerligen tryckta eller målade. På det inre rummets blommiga tapet hänger ett porträtt av en herre i svenska dräkten. Det är excellensen Claes Horn, gift med Anna Sophia Blomstedt, barnens fars faster.

Målningen är i privat ägo.

Hur synen på barndomen förändrats

Olika tider har olika syn på barns egenskaper och uppgifter. Detta sammanhänger delvis med att de filosofiskt-psykologiska föreställningarna om barnen växlar men också med förändringar i ekonomi och samhällsstruktur. Vetskapen om att synen på barndomen skiftat är en viktig förutsättning för att rätt kunna förstå barnets situation i gångna tider.

Det är däremot inte fullt så enkelt att tala om, vad som var den gamla synen på barnet. Man utsätts lätt för villfarelsen att den tid vi själva lever i är något slags slutpunkt för utvecklingen, att vår egen syn är den riktiga som kan sättas i motsats till gångna tiders misstag. Förloppet är naturligtvis åtskilligt mer komplicerat. Även om olikheterna mellan gångna tider och nutiden kan vara stora, kan det också finnas betydande likheter. Vår egen uppfattning befinner sig också i förändring. Det kan tänkas att vi inte avlägsnar oss från en »gammal» syn utan i stället är på väg tillbaka från en pendelsvängning som redan nått sitt yttersta läge. Vissa omständigheter tyder på att detta just kan vara förhållandet, när det gäller synen på barndomen. I så fall är studiet av hur denna förändrats inte bara av betydelse för att lättare kunna förstå det förflutna utan också för att bättre kunna sätta sig in i vår egen tids pro-

blem. En viktig anledning till att intressera sig för historien är ju f. ö. alltid att få ett bättre perspektiv på nutiden.

Det finns emellertid också andra komplikationer. När man talar om gångna tiders syn på barndomen, måste man hålla i minnet, att det fanns olika samhällsklasser som inte alltid hade samma åsikter. Nya idéer föddes hos teoretiker, spreds till de högre stånden och trängde först så småningom fram till bredare lager. Det källmaterial, på vilket ett studium av förflutna tiders syn på barndomen måste vila, är vidare tämligen sparsamt. I stor utsträckning blir det nödvändigt att använda sig av indirekta metoder. Den vetenskapliga litteraturen över detta ämne är inte heller särskilt omfattande. Den följande framställningen får därför begränsas till några sidor av ett stort problem.

Den »korta» och den »långa» barndomen

Philippe Ariès (*»L'enfant et la vie familiale sous l'ancien régime»*) använder uttrycken den »korta» och den »långa» barndomen. Den historiska utvecklingen från »kort» till »lång» barndom beskriver han på följande sätt.

Den »korta» barndomen var utmärkande för medeltiden, som hade

glömt bort den roll barndomen spelade i antiken och ännu inte visste något om det moderna skolsamhället. Barndomen tog slut vid omkring 7 år – och egentligen räknade man inte med barnen före denna ålder. Man hade inget sinne för att barnen hade några speciella egenskaper. De barn som var äldre än 7 år tillhörde det för de vuxna och barnen gemensamma samhället. Eftersom alla beteendemönster var gemensamma (och medelåldern var låg), kan hela detta samhälle i dag förefalla oss en smula barnsligt.

På 1500-talet växte ett visst medvetande om barnet fram, i första hand hos mödrar och ammor. Det tog sig uttryck i att man gav barnen, åtminstone pojkar, särskilda kläder. Man såg i barnet något näpet eller narraktigt. Känslan för barnet var dock samtidigt förenad med en viss likgiltighet (kanske sammanhängande med de stora barnkullarna och den höga barndödligheten). Kärleken till barnet påminde om kärleken till en hund.

Det var 1600-talets moralistiska teoretiker som utformade en ny syn på barndomen, en syn som påverkat uppfostran fram till våra dagar. Barnet betraktades inte längre som en leksak utan som ett svagt väsen, som måste skyddas och göras förståndigt. För att kunna förbättra barnet måste man lära känna det. Man blev därmed barnpsykologiskt intresserad. Barnet började uppfattas som något särpräglat. Skolan växte fram som en nödvändig samhällsinstitution för att ta hand om uppfostran.

Härmed framträdde den »långa» barndomen.

Barnet och familjen

Den nya synen på barnet tenderade att förändra familjens struktur, att ge barnet den centrala platsen i familjen.

I äldre tid stod familjen över barnet. Den väsentliga sociala uppgiften för familjen var, säger Ivy Pinchbeck och Margaret Hewitt («Children in English society»), att främja familjens intressen, inte att befordra individuell framgång. Också i detta sammanhang var barnen likställda med de vuxna familjemedlemmarna. Man gifte sig inte av kärlek, och äktenskapets syfte var inte personlig lycka och tillfredsställelse. Därför hade inte känslorna mellan man och hustru något större intresse. Det samma kan sägas om känslorna mellan barnen och föräldrarna. Det förhållande till föräldrarna, som man förväntade av barnen, var nästan exakt det samma som det förhållande man förväntade sig av hustrun gentemot mannen, nämligen lydnad. Lagens intresse för barnen gällde endast deras rättighet att inneha egendom, dvs. deras möjligheter att bidra till familjens gemensamma ekonomi.

Barnens och de vuxnas gemensamma arbetsliv

Den »korta» barndomen innebar en tidig gemenskap mellan barnen och de vuxna, såväl när det gällde arbete som när det gällde fritiden. Ariès säger, att detta var ett förhållande som länge höll sig kvar inom de lägre klasserna. Man kan tillägga, att det hållit sig kvar praktiskt taget till vår egen tid.

Sålunda tillhörde det självklarheter i det svenska lantbrukarhemmet, att barnen skulle delta med speciella

uppgifter i gårdens skötsel och att de skulle hjälpa till, då ett uppbåd av folk behövdes, vid höskörden, potatisupptagningen, tröskningen etc.

Att den ålder, från vilken man förväntade sig sådant arbete av barnen, just låg vid omkring 7 år tycks framgå av kyrkoherden Gaslanders beakta, 1774 tryckta skildring från Burseryd väster om Värnamo, i vilken han nämner denna ålder men inte någon lägre: »... att man med förundran ser små flickor om sina 6 à 7 års ålder sitta trågt vid spånrocken och spinna det vackraste garn, likasom man ser små gossar av samma ålder följa sina fäder på loge och vedkast, skog, åker och äng, att efter förmåga och krafter arbeta och bidra till välmåga.»

När L. G. Sjöholm på 1940-talet ställde en rundfråga till pojkar och flickor i vitt skilda delar av Sverige om arbete utanför skolan, visade det sig att sådant arbete då fortfarande spelade en avsevärd roll för många barn. »Jag diskar och ger hönsen mat, kör till affären, mjölkar var kväll och morgon, vattnar korna, bär in vatten», sade t. ex. en 12-årig flicka, som beräknade att hon använde fyra timmar om dagen till detta. Hemarbetet var mer omfattande i åkerbruksbygderna (särskilt de sydsvenska) än i stads- och industrisamhällena. Nu finns det förstås större möjligheter för ett barn att hjälpa till med familjens yrkesarbete i landsbygdshemmet än i stadshemmet. Men det är väl inte osannolikt att uppfattningen om den »korta» barndomen också har levat kvar längre på landsbygden.

Det får naturligtvis inte förbises, att det här inte bara är fråga om en

»syn» på barndomen utan ofta också om en bitter nödvändighet. Detta är självfallet bakgrunden till vad som brukar kallas »barnarbete», varvid man särskilt tänker på utnyttjandet av barn som arbetskraft i hantverk och industri. Men i skildringarna av barnarbete i industrin kan också uppfattningen om familjens samhörighet framträda. Att barnet bidrog till hemmets ekonomi var inte bara nödvändigt, det betraktades nog också som naturligt. En 1893 född smålänning, som vid 10 års ålder började arbeta vid Lindefors glasbruk (Godtemplarminnen. Svenskt liv och arbete 11), nämner den låga lönen, 5 öre i timmen, att den effektiva arbetstiden var 11 timmar, att han hade 2,5 km att gå, att han måste stiga upp senast halv 5 på morgonen, att barnen behandlades ytterst hårt av äldre kamrater, att han vantrivdes förfärligt, och att han måste hjälpa till på torpet, när han kom hem, men tillägger med användande av pronomina vår och vi: »Nu hade emellertid det verkliga välståndet kommit in i vårt kära hem. Vi hade stadig inkomst.»

Barnens och de vuxnas gemensamma fritidsliv

Den »korta» barndomens gemenskap mellan barnen och de vuxna illustreras kanske ännu tydligare av det gemensamma fritidslivet, där man inte kan tala om en bitter nödvändighet.

Den ovannämnde Ariës betonar särskilt, att lekarna i stor utsträckning i äldre tid var gemensamma för barn och vuxna. Dels så att man lekte samma lekar, men också så att man lekte tillsammans. Dockorna tillhörde t. ex. liksom andra miniatyravbild-

ningar i lika hög grad de vuxnas värld som barnens. En efter en har lekarna och leksakerna sedan konserverats i barnens värld, då de övergivits av de vuxna.

När Samuel Ödmann skildrar skolpojkslekarna i Växjö skola på 1760-talet och därvid berättar om hur man på sina skinnbyxor åkte utför den såsom en spegel polerade Kasestenen, säger han: »Man bör icke mycket förundra sig över detta nöje, då man vet, att ännu på 1720-talet och även i senare tider, själva Petersburgska hovet och de kejserliga personerna, för en dylik åkning, inrättat en sådan stupa av träd, där de åkte utföre på kälkar i rännor, smorda med såpa.» Och när Ehrenfrid Neander berättar om hur man i latinskolan i Landskrona på 1850-talet spelade med mässingsknappar, kallade »nalar», tillfogar han: »Spelet... bedrevs allmänt även av äldre, sjömän, drängar, bönder med den skillnad, att dessa begagnade kopparslantar, 2-, 3- och 6-styvrar, 'halanare' (halvannan styver), således spelade om pengar.»

De långa kvällarnas sagoberättande var en annan för barnen och de vuxna gemensam angelägenhet. Johannes Sundblad skildrar från Västergötland i början av 1800-talet, hur man berättade sagor på kvällarna, och den glädje som besökandes sagoberättande kunde innebära, inte minst då grannkvinnorna inbjöds för att hjälpa till med kardning, häckling och beredning av nyponen: »I månget bondehem längtade man också till den tid, då 'hjälp'er'a' skulle börja. Detta var i synnerhet händelsen med barnen, men även de äldre gladde sig däråt.»

För nöjeslivet i det gamla samhället

spelade årets fester stor roll. På alla dessa dagar förekom olika former av aktiviteter: utflykter, kringvandringar, utklädsel, kastande av brev etc. I den mån dessa datumbundna aktiviteter kvarlever i dag är de framför allt barnupptåg. Men i äldre tid var de i större utsträckning gemensamma för de vuxna, ungdomarna och barnen. Julfirandet och midsommarfesten har ända fram till vår tid hållit sig kvar som sådana för barn och vuxna gemensamma angelägenheter.

*Spekulativ barnpsykologi:
temperamentsläran, övergångstiden
vid könsmognaden*

Det barnpsykologiska intresset kom i och med att filosoferna närmade sig föreställningen om den »långa» barndomen. Under de första århundradena av nya tiden byggde barnpsykologin på den antika temperamentsläran. Skillnaderna mellan människorna förklarades med variationer i förekomsten av de fyra kroppsvätskorna, vilka medförde egenskaperna fuktig, torr, kall och varm. På det sättet kunde man förklara skillnaderna mellan könen: mannen behärskas av hetta och torrhet, kvinnan av fuktighet och kyla. Men man förklarade också barnens speciella egenskaper: de utmärktes av fuktighet och värme.

Den franske pedagogen Fénelons »Traité de l'éducation des filles» utkom 1687. Den var fortfarande en aktuell bok, när den översattes till svenska 1762 (»Avhandling om unga fruntimmers uppfostran»): »Vi have anmärkt att barnens hjärna är tillika både varm och fuktig, vilket förorsakar deras ständiga rörelse: denna

hjärnans blöthet gör att all ting däruti ganska lätt intryckes och att allt vad de se målar sig för dem mycket livligt. Man måste fördenskull skynda sig att skriva in i deras huvud, medan skriften så lätt låter inpräglad sig... Det som aldräfst bildas i hjärnan, medan han ännu är mjuk och ingen ting däruti inskrivit, tager där de djupaste rötter; därtillmed häradas det allt efter, som han med åren torkar till, så att det aldrig mera kan utplånas... Men om barndomen är skickelig att samla livliga intryck i hjärnan, så måste man ock tillstå att den är mindre skickelig att göra förnufts slut; ty hjärnans fuktighet och myckna värma, som beforder dessa intryck, åstadkomma tillika en rörelse, vilken hindrar dem ifrån en längre åtgärd i all ting.»

Föreställningen om barnets goda minne men bristande förnuft lät barndomen framträda som en särpräglad ålder. Parallellt med temperamentsläran förekom tanken om olika avgränsade perioder i människans liv (också av antikt ursprung), och när man speciellt betonade könsnådnadstidens betydelse i sammanhanget, var man framme vid en »lång» barndom. »Ty just på det femtonde året kommer... först vanligtvis lusten och hågen att lära något... Nu först äger han den grad av förståndsmådnad, som fordras för att genom undervisning i vetenskaper och språk, icke blott meddela honom nya begrepp och rätta hans egna, utan ock göra denna undervisning till ett medel för intellektuell och estetisk bildning.» (Friederich, övers. från tyskan 1826.) – »Vad själsförmågheternas utveckling angår, så vaknar känslan vid

flickans övergångsperiod till jungfru i 15:de till 17:de året i sin innerlighet.» (Jaspis, övers. från tyskan 1837.)

Romantiken: barndomen ges ett egenvärde

Dessa tidiga barnpsykologiska spekulationer framhöll egentligen det som fattades under barndomen (förnuft, känsla). Genom den romantiska pedagogiken vid sekelskiftet 1800 gavs barndomen emellertid positiva egenskaper, ja, upphöjdes till en ålder framför alla andra. Känslan betraktades som en förnämligare förmåga än förnuftet, fantasin stod högre än verklighetsinnet. Dagen sattes som symbol för medvetande, förnuft och vilja, natten för drift och känsla. Och i detta schema placerades barnet in: i barndomen står människan mellan natten och dagen, lever i gryningens halvdunkel. Men därmed står också barnet närmare det för människan värdefulla (de »nattliga krafterna») än den vuxne.

Det »romantiska barnet» i den romantiska diktningen var det »oskyldiga barnet», som i motsats till de vuxna lever i en lycklig värld. Den vuxne kan se tillbaka på denna barnens värld med vemod eller rentav uppfatta den som ett samhällsideal.

O barndom! sälla tid, som jag
begårter!

O barndom! sanna nöjens enda vän!
Det blott din hågkomst är, som står
mig åter:

Gud låt mig aldrig, aldrig mista den!

(Kellgrens översättning 1794 av Jens Baggesens »Da jeg var lille».)

*Barnens äventyrsvärld fjärran från
och oberoende av de vuxna*

Så småningom framträdde en mera realistisk barnskildring än denna romantikens barnidyll. Men man har där ofta kvar synen, att barnets liv är lyckligt och eftersträvansvärt. Särskilt intressanta i vårt sammanhang är skildringarna av en barnets äventyrsvärld i hemmets närmaste omgivning men ändå fjärran från och oberoende av de vuxna. De klassiska böckerna är Mark Twains »The adventures of Tom Sawyer» (1876) och »The adventures of Huckleberry Finn» (1884) och deras engelska motsvarighet, Richard Jefferies' »Bevis: the story of a boy» (1882). I den senare av dessa böcker berättas om två pojgars liv på och runt en sjö. På en ö i sjön har de byggt en koja med palissad. De lever i en intensivt inbillad värld hämtad från äventyrsliteraturen. Trakterna kring sjön namnges efter äventyrs- och reseböckernas miljö; båten heter Pinta efter Columbus' fartyg. Boken börjar med ett låtsaskrig som Bevis och hans pojkvänner utkämpar och där alla pojkarna har namn efter officerare i Caesars och Pompejus' arméer. (Liksom Tom Sawyers och Huckleberry Finns värld är denna en utpräglad pojkvärld.)

Barnet hos Jefferies, säger Peter Coveney (»The image of childhood»), tillhör den romantiska traditionen. Jefferies kämpar för den barndom, som han uppfattade som intvingad i kunskapsinläring och förstörd av städer och civilisation.

Synen på barndomen som en värld för sig, utanför de vuxna människornas, är ett uttryck för den »långa» barndomen, som dock här inte har

något samband med en utbyggd skolundervisning. Skolan framstår snarast som det onaturliga. Denna syn uppträdde också i den vetenskapliga litteraturen. Den vid sekelskiftet 1900 tongivande amerikanske psykologen G. Stanley Hall skriver: »Åren mellan omkring åtta och tolv bildar en unik period i människans liv. Barnet utvecklar ett eget liv utanför hemmets krets, och dess naturliga intressen är aldrig så oberoende som då av de vuxnas inflytande.»

År 1939 översattes två böcker till svenska som representerar denna syn på barndomen i dess mest utpräglade form. Hos tysken Richard Müller-Freienfels (»Barndomens och ungdomens psykologi») heter det sålunda (och det är att observera, att det här liksom hos Mark Twain och Jefferies är en utpräglad pojkvärld som uppfattas som den verkliga barnvärlden): »I allt starkare motsättning mot skolan och civilisationen börja barnen leva sitt eget liv... Det egentliga pojklivet måste döljas för de vuxna. Pojkarna göra på samma sätt som de primitiva, vilka genom yttre tvång omvändes till kristendom och civilisation: i hemlighet smögo de sig ut i skogarna för att offra till sina gamla gudar och praktisera förbjudna bruk. På landet och i småstäderna är pojkarnas värld vanligen även i rummet skild från de vuxnas. Där det är möjligt skaffa de sig undangömda lekplatser i skogen eller på icke bebyggda områden. Men även i storstäderna bruka de finna en och annan fristad, där de kunna rasa ut, t. ex. något bygge där arbetet ligger nere, någon vind eller någon trädgård, som inte övervakas av de vuxna. Och på dessa

platser härska livsformer, seder och bruk, som ofta ligga fjärran från den civiliserade världen. Här är pojkarnas naturliga värld, och här måste man uppsöka dem, om man vill förstå deras 'natur'.

Den andra översättningen från år 1939 är en bok av Maria Montessori («Barndomens gåta»), där man kan läsa: »Barnet, som till sitt väsen är helt naturligt, lever tillsammans med den vuxne i vad det gäller dess materiella existens. Men det förblir ständigt främmande för den vuxnes sociala arbete . . . Barnet är alltså helt och hållet främmande för det mänskliga samhället och kan ange sin ställning med evangeliets ord: 'Mitt rike är icke av denna världen.' Det är en varelse som står utanför den organisation som människorna skapat, utanför den konstgjorda värld som den vuxne frambragt. I den värld i vilken det är fött är barnet en helt och hållet asocial varelse. Man kallar en människa asocial, då hon icke kan anpassa sig till samhället, icke taga aktiv del i dess produktiva arbete eller i upprätthållande av dess organisation, och därför stör den allmänna ordningen. Barnet är verkligen en asocial varelse, som ständigt stör de vuxna, även i sitt föräldrahem.»

Beskrivningarna av barnens »naturliga» liv är självfallet inte helt osanna. De skönlitterära varianterna grundar sig väl ofta på författarnas minnen från barndomen. Vad som beskrivs är barngängens aktiviteter. Men skildringarna idealiserar och tolkar barndomen också utifrån en filosofisk grundsyn på barnet eller kanske rättare på samhället.

Vad som inte kommer fram är att

denna barnens värld fjärran från och oberoende av de vuxna också har sina förutsättningar i ekonomi och samhällsstruktur. Den tillhörde under 1800-talet och i början av 1900-talet de sociala grupper, som hade ekonomiska möjligheter att låta barnen leva sitt eget liv. Barnböckerna i Mark Twains och Jefferies' efterföljd skildrar gärna barn under sommarlovet, den tid då barnen kan leva sitt eget liv – nota bene om föräldrarna har råd att låta dem leva det. För den 10-årige glasbruksarbetare i 1900-talets första decennium, vars förhållanden ovan återgavs under rubriken Barnens och de vuxnas gemensamma arbetsliv, var det inte möjligt att leva detta »naturliga» liv.

Dagens syn på barndomen

Genom den ekonomiska standardhöjning, som åtminstone kännetecknar vårt land och några andra nationer, har en utökning av skoltidens längd möjliggjorts, och i denna mening har den »långa» barndomen ytterligare förlängts. Den ekonomiska utvecklingen har dessutom gjort det möjligt för allt flera barn att leva ett »eget» liv utanför de vuxnas inflytande. Tendensen hos de vuxna att betrakta barnets liv som skilt från deras eget gör sig också fortfarande gällande. Det sades ovan, att julfirandet var ett exempel på att det för vuxna och barn gemensamma nöjeslivet vid årets fester ännu delvis lever kvar. Men man kan konstatera att det finns en utveckling mot att se på julen som företrädesvis en »barnens högtid».

Trots detta tyder mycket på att texten t. ex. hos Müller-Freienfels tillhör det yttersta läget i en pendel-

svängning. Som sades inledningsvis, är det sannolikt att vi i vår syn nu befinner oss en bit på väg tillbaka mot den »korta» barndomen.

En viss betydelse har väl därvid utvecklingen inom barnpsykologin haft. Hall och Müller-Freienfels sökte barnens »naturliga» liv så som det förmodades uppträda till följd av ett inre mognande. En ny barnpsykologi, som kom till synes i Amerika på 1920-talet och efter andra världskriget alltmer utbredd sig också i Europa, betonade miljöns roll för barnets utveckling på ett sätt som gjorde talet om dess »naturliga» liv meningslöst. Den faktiska gängaktiviteten kunde också ses som ett inlärningsresultat, ett beteendemönster som rådde i barngången och som förmedlades från generation till generation. I stället för att betona olikheterna mellan barnen och de vuxna framhöll man växandets kontinuitet: barnet och den vuxne är i grunden samma människa.

Detta behöver nu inte i och för sig betyda att man inte kan tillåta en »lång» barndom, tid för barnet att växa sig in i de vuxnas värld. Men allt oftare skymtar tankar av annan art: med tron på möjligheten att ungefär hur tidigt som helst lära in ungefär hur mycket som helst, bara man har tillgång till de rätta metoderna, följer inte sällan föreställningen, att man bör anstränga sig i den riktningen. Somliga vill lära barnen att läsa tidigare än för tillfället är vanligt, andra bemödar sig om att de inte alltför länge skall få vara okunniga om världens ekonomiska nöd och politiska idéer. Allt detta är tendenser tillbaka mot den »korta» barndomen.

Vid sidan härav har de moderna

massmedierna visat en märklig förmåga att på nytt sammanföra barn och vuxna. Ovan har sagokvällarna vid brasans sken i det gamla bondehemmet framställts som ett exempel på hur barnens och de vuxnas nöjesliv hängde ihop i gamla tider. Men dessa »sagokvällar» har i någon mån kommit tillbaka i och med att familjen samlas framför lördagsdeckaren eller ishockeymatchen i TV.

Att bestämma sig för en syn på barndomen blir vars och ens egen angelägenhet. Kanske är medelläget i allmänhet att föredra i tidens pendelsvängningar. Den »långa» barndomen är kanske inte önskvärd i alla sina yttringar. Helt och hållet främmande för den »konstgjorda värld som den vuxne frambragt», helt och hållet »asociala» vill vi inte ha barnen. Samhörighet mellan generationerna är att föredra framför motsättningar (och samhörighet framför TV-apparaten är kanske en god början).

Å andra sidan är vi väl tacksamma för möjligheterna till en »lång» barndom, att barnen kan få tid att ägna sig åt annat än förvärvsarbete. Vi kan unna dem att gå många år i skolan. Vi kan också unna dem att i frihet från de vuxna ägna sig åt umgänge med jämnåriga och att där idka traditionella gängaktiviteter.

Vad vi inte får glömma bort är att barnen inte »är» på något visst sätt, inte »oskyldiga», inte »näpna», inte »naturliga», inte »primitiva», men heller inte »fördärvade». Deras ålder sätter vissa gränser för vad som är möjligt, men i mångt och mycket är det de vuxnas syn på barndomen som gör barnen till vad de är. Och så har det alltid varit.

Litteratur:

Ariès, Philippe, L'enfant et la vie familiale sous l'ancien régime. Paris 1960.

Coveney, Peter, The image of childhood. The individual and society: a study of the theme in English literature. Penguin Books 1967. (Först publicerad 1957 som »Poor monkey».)

Fénelon, François de Salignac de La Mothe, Afhandling om unga fruntimmers upfostran. Sthlm 1762. (Cit. s. 23-25.)

Friederich, Gerhard, Heliodor. Eller en ynglings läroår. Sthlm 1826. (Cit. s. 347.)

[*Gaslander:*] Beskrifning, om allmogens sinne- och seder . . . m. m. i Jönköpings län och Wässbo härad af kyrckoherden Gaslander i Burseryd, i Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklied. Bih. I. 3. 1895. (Cit. s. 8.)

Godtemplarminnen. Svenskt liv och arbete. 11. Sthlm 1951. (Cit. s. 65.)

Hall, G. Stanley, Adolescence. 1. New York & London (1904) 1911. (Cit. s. IX.)

Jaspis, S. L. (egentligen Leberecht Siegmund), Qvinnan såsom dotter, maka och mor. Sthlm 1837. (Cit. s. 10.)

Montessori, Maria, Barndomens gåta. Sthlm 1939. (Cit. s. 191 f.)

Müller-Freienfels, Richard, Barndomens och ungdomens psykologi. Sthlm 1939. (Cit. s. 141 f.)

Neander, Ehrenfrid, För sjuttio år sedan. Lund 1929. (Cit. s. 76.)

Pinchbeck, Ivy & Hewitt, Margaret, Children in English society. 1. London & Toronto 1969.

Sjöholm, L. G., En undersökning om folkskolbarns fritidssysselsättning och fritidsintressen, i Skola och samhälle 29, 1948, s. 97-152.

Sundblad, Johannes, Gammaldags seder och bruk. Ny uppl. Sthlm 1888. (Cit. s. 183 f.)

[*Ödmann:*] Wijckmark, Henning, Samuel Ödmanns skrifter och brev. 1. Sthlm 1925. (Cit. s. 58.)

SUMMARY

The changing views on childhood

Some glimpses are given of how the ideas about childhood have changed through the ages. The author takes as his basis Ariès' definitions of the "short" and the "long" childhood. The "short" childhood denotes the early fellowship between adult and child. The "long" childhood appeared when the school as a social institution developed and one became attentively interested in what could be regarded as characteristic for children.

The "short" childhood (and its continued existence up to the 20th century) is characterized by working life and leisure time activities common to children and adults (games, storytelling, yearly festivals).

The increasing idea about childhood as "long" is exemplified by various psychological conceptions: the endeavours to express the characteristics of childhood by means of the theory of the four temperaments (children as moist and hot), with the theory of the different stages (the noticeable changes in behaviour of the growing child during puberty), with the aid of Romanticism's belief in the intrinsic value of childhood (the innocent child who on the strength

of its imagination and feeling is nearer to the "nightly" powers than are adults), and with the view on childhood as a "natural" world apart from the adult world.

It is surmised that the swing of the pendulum which has meant a shift from "short" childhood to "long", now has been replaced by a certain return to the "short" (the assertion in child psychology of a fundamental likeness between children and adults, a belief in the possibility of an early training of the children in adult behaviour, the ability of mass media to bring children and adults together). Perhaps a medium position of the pendulum is to be preferred. (We can wish our children a "long" childhood in the sense of many years at school and opportunity of fraternizing with children of the same age without adult interference. But we prefer the "short" childhood's affinity between generations to the antagonism of the "long".) Important is to remember that in many respects it is the adult's ideas about childhood that turn the children into what they are. Thus it has always been and still is.